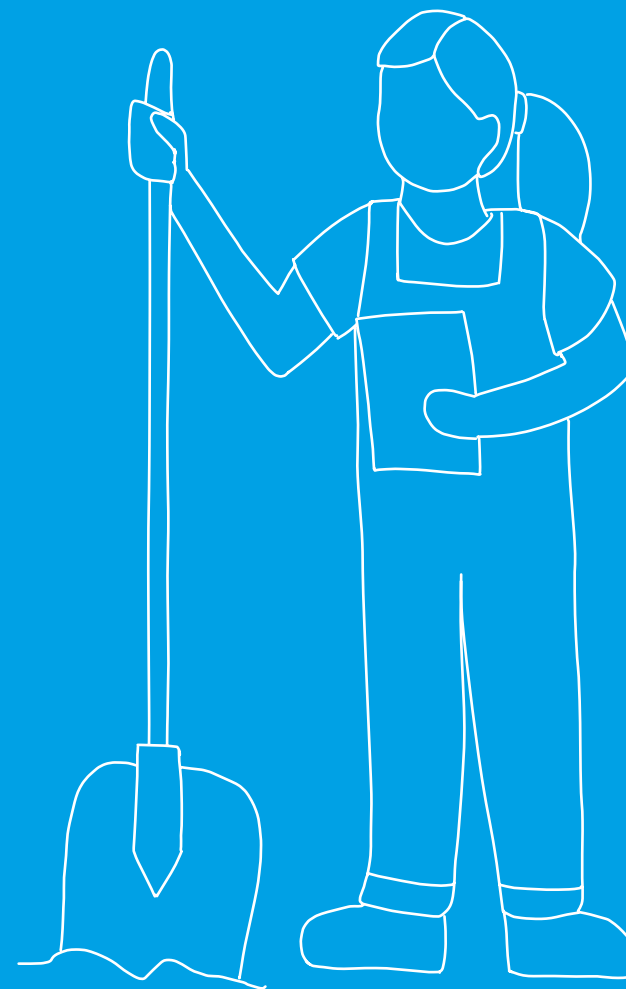

UITVOERINGSAAANPAK LANDELIJK GEBIED

van en door de decentrale overheden

Colofon

© **Uitvoeringsaanpak landelijk gebied** van en door de decentrale overheden.

Versie	Mei 2026
Kernteam	Marije Louwsma (uvw), Stijn Cornelissen (uvw), Els van Bon (uvw), Jan van Rijen (uvw), Wieger Zwikstra (vng), Esmé Berkhout (vng), Maarten Riemersma (ipo), Mireille Wösten (ipo), Tirza Molegraaf (ipo), Celia Rodenburg (ipo), Gerbrand Naeff (ipo), Jaron Koelewijn (ipo), Masha Barycheva (ipo)
Illustraties	Masha Barycheva (ipo)
Ontwerp	Joke ter Harmsel (ontwerpstudio COWBOYJO)

Inhoud

Praatplaat 'De Uitvoering Centraal'	3
Samenvatting	4
Knelpunten	4
Interventies	4
Partners in uitvoering	5
1 Inzet voor het landelijk gebied	6
2 De uitvoering hapert	7
3 Uitvoering centraal: een uitvoeringsaanpak van de decentrale overheden	8
4 De gebiedsgerichte interventies	9
1 Gebiedsarrangementen	9
2 Capaciteit, kennis en kunde (pool en regionale uitvoeringsteams)	10
3 Kennislandschap ontsluiten en optimaliseren	12
4 Financiën flexibeler inzetten kennis optimaliseren	12
5 Intensiever samenwerken op het gebied van ruimtelijke ordening en grondbeleid	13
6 Doorbraken forceren	14
5 Naar een gezamenlijke aanpak met het Rijk en uitvoeringspartners	15

Als u onderaan de pagina klikt op gaat u terug naar de praatplaat op pagina 3.

Emissie

Klimaat

Landbouw

Leefbaarheid

Natuur

Water

Kneelpunten uitvoeringspraktijk

1. Gebundelde Slagkracht

2. (toegang tot) specifieke kennis en expertise

3. Effectieve instrumenten

4. Afgestemd beleid

5. Financiële flexibiliteit

6. Terughoudendheid

1 Gebietsarrangements

Niet concurreren Maar kennis delen

The illustration shows a hand holding a yellow menu. The menu has two pages. The left page is titled 'Menu' and lists two options: '1. Specifieke uitkering' and '2. Gebieden fonds'. The right page is titled 'Gemeente fonds' and 'Provincie fonds' and features a small drawing of a bottle. To the right of the menu, there is a drawing of a wallet labeled 'Gebieds-Portemonnee' containing several banknotes.

R0 en Grond

The diagram illustrates the relationships between different levels of government and various policy areas. At the top, 'Gemeente' (Municipality) and 'Provincie' (Province) are shown with arrows pointing towards the center. On the left, 'Inktsluitvoeringsorganisatie' (Implementation organization) is shown with a question mark. At the bottom, 'Water-schap' (Water board) and 'Ministeries' (Ministries) are shown. The central area contains several policy areas: 'Afspraken' (Agreements) with 'actie-agenda' (action agenda), 'Gebiedsarrangement' (Regional arrangement), 'Ruimtelijke-ordering' (Spatial ordering) with 'Grondbank' (Land register) and 'Grond' (Land), 'Financiën' (Finance) with 'Nieuwe' (New) and 'Gebiedenfondsen' (Regional funds), 'Maatwerk' (Customized), 'Gebiedsarrangement' (Regional arrangement), 'Eén-Overheid' (One government), and 'Gebiedenfondsen' (Regional funds).

Kennistoegankelijk maken

The diagram illustrates the relationship between different components. On the left, a green area contains two speech bubbles: 'Gebieds- Gesprekken' (Area Conversations) and 'Taal' (Language). On the right, a green area contains three icons representing 'Onderzoek' (Research), 'Traineeships', and 'opleidingen' (Education). A central white oval labeled 'Kennis gaten' (Knowledge gaps) connects these two areas.

Samenvatting

De Nederlandse samenleving vraagt om uitvoering van beleid. Urgent is dat de uitvoeringskracht groeit. De Unie van Waterschappen (UvW), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) werken daarom voor al haar leden samen aan een aanpak die hier beweging in brengt. Dat is de **Uitvoeringsaanpak**.

Knelpunten

Overheden zien dat beleid voor het landelijk gebied vaak onvoldoende wordt uitgevoerd door structurele knelpunten in capaciteit, kennis, samenwerking en passend instrumentarium. De focus blijft hangen op nieuw beleid, terwijl juist doorzettingskracht en een sterke en stabiele uitvoering nodig is. Gesprekken met betrokken partijen bevestigen dat de uitvoering beter op gang komt en meer resultaten bereikt worden als de structurele knelpunten worden aangepakt en opgelost. Daarom staat één conclusie centraal: uitvoering moet leidend zijn, met een gezamenlijke en stevige uitvoeringsaanpak.

Interventies

Het momentum is nu: de maatschappij vraagt om aantoonbare voortgang in het oplossen van de opgaven en voortgang in de gebiedsaanpakken. Door haperingen in de uitvoering van beleid te adresseren en een stevig fundament

DE EERSTE STAP
HET MAKEN VAN AFSPRAKEN
OVER DE INTERVENTIES
TUSSEN DE DECENTRALE OVERHEDEN OM DE
KNELPUNTEN IN DE UITVOERING AAN TE PAKKEN

voor uitvoeringskracht neer te zetten kunnen we onze ambities in het landelijk gebied realiseren. Een interbestuurlijke uitvoeringsaanpak bundelt de krachten, voorkomt versnippering en creëert een gezamenlijk solide fundament voor tenminste de komende tien jaar. Daarom hebben de decentrale overheden als één overheid afspraken gemaakt over interventies om de knelpunten in de uitvoering aan te pakken.

Nederland staat voor grote opgaven om de kwaliteit van natuur en water te verbeteren en de (gevolgen van) klimaatverandering te beperken. Er is beleid, er zijn wetten en financiële middelen. Toch blijkt het in de praktijk lastig om beleid om te zetten in maatregelen die passen bij de eigenheid van het gebied die onderling zijn afgestemd en die effectief bijdragen aan de opgaven. Nederland mist uitvoeringskracht, kennis, kunde en capaciteit. Overheden kunnen veel gericht samenwerken in verbinding met de mensen en bedrijven in de gebieden.

DE INTERVENTIES:

DE TWEEDE STAP DE SAMENWERKING VERBREDEN NAAR DE SAMENWERKING MET DE RIJKSOVERHEID

Om deze knelpunten aan te pakken worden de volgende interventies ingezet:

- 1 Het uitwerken van **gebiedsarrangementen** voor het landelijk gebied;
- 2 Een interbestuurlijke, landelijke pool(s) opzetten voor specifieke **kennis- en capaciteitsvragen**. Daarnaast regionale uitvoeringsteams opzetten om capaciteit, kennis en kunde in gebieden beter te kunnen benutten en uit te wisselen;
- 3 Het optimaliseren en **versterken van het kennislandschap** voor het landelijk gebied;
- 4 Een **financieel keuzemenu** uit te werken om de financieringseffectiviteit van gebiedsarrangementen te vergroten;
- 5 Een **samenwerkingsagenda** uit te werken op het gebied van ruimtelijke ordening en grondbeleid;
- 6 Helpen **doorbraken te forceren** van gebiedsinitiatieven die 'vastzitten' vanwege onbedoelde gevolgen van wet- en regelgeving, of om andere redenen.

Partners in uitvoering

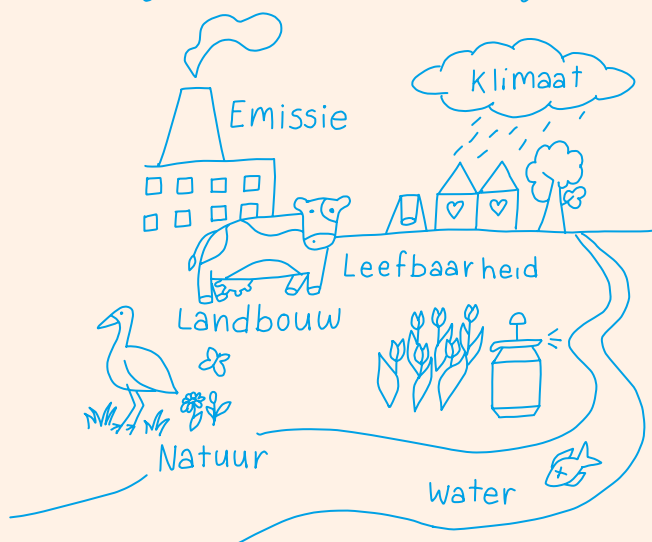
Als decentrale overheden kunnen wij dit niet alleen. Daarom werken wij samen met partners in de uitvoering, waaronder het Rijk en andere uitvoeringsorganisaties aan het implementatieprogramma voor het versterken van de uitvoeringskracht. Per interventie worden afspraken gemaakt waaraan partijen zich verbinden en die worden uitgewerkt in actie-agenda's voor een verbeterde uitvoering.

Inzet voor het landelijk gebied

Nederland staat voor grote opgaven in het landelijk gebied: van het stikstofslot komen, Kader Richtlijn Water-doelen halen, NatuurNetwerk-Nederland afmaken, verdroging, verzilting en biodiversiteitsverlies tegengaan. En dan hebben we het nog niet over de opgaven op gebied van woningbouw, defensie en energie. Opgaven die aangepakt moeten worden voor een leefbaar landelijk gebied met een toekomstbestendige landbouw. Opgaven die om uitvoeringskracht vragen.

De decentrale overheden zitten niet stil. Er worden al meerdere jaren plannen gemaakt en uitgevoerd om de opgaven in het landelijk gebied aan te pakken. Zelfs nadat het Nationaal Programma Landelijk Gebied werd stopgezet zijn provincies doorgegaan, met partners en medeoverheden. En toch hapert de uitvoeringsmachine. Met het aanbod van het nieuwe kabinet blijft de aandacht voor de gebiedsgerichte aanpak onverminderd groot en daagt het uit tot versterken van het “doenvermogen”.

Opgaven in het Landelijk Gebied

BEGRIIP 'UITVOERING'

Het begrip uitvoering bestaat in de aanpak uit twee elementen.

De eerste is de *INTERPRETATIE VAN HET BELEID*. Het omzetten van beleidsvoornemens naar wet- en regelgeving of andere beslissingen/producten. Maar denk ook aan het opstellen van een gebiedsplan (via een gebiedsproces).

Het andere element gaat over het *REALISEREN VAN HET BELEID*.

Dat gaat over het daadwerkelijk inrichten van een (natuur)gebied of het aanleggen van landschapselementen. Met andere woorden: de fysieke ingrepen in inrichting en beheer van het landelijk gebied.

Denk hierbij aan de spreekwoordelijke 'schop in de grond'.

De uitvoering hapert

Overheden constateren dat veel beleid voor het landelijk gebied niet volledig of tijdig wordt uitgevoerd. Decentrale overheden lopen in de praktijk tegen uiteenlopende knelpunten aan, waardoor de realisatie van beleid achterblijft. Toch wordt de oplossing vaak gezocht in nóg meer beleid en plannen, terwijl juist een sterkere focus op uitvoering essentieel is. Dat vraagt om de uitvoering een vaste plek aan de beleidstafel te geven – of andersom: **beleid nadrukkelijk te verbinden met de uitvoeringspraktijk.**

Voor het verder brengen van de opgaven in het landelijk gebied is meer nodig dan ambities, beleidsstukken en financiële middelen. De veronderstelling dat Nederland 'af' was, heeft geleid tot afbouw van kennis, capaciteit en expertise op cruciale plekken. Daarnaast komen we uit een periode waarin programmatische aanpakken zijn opgebouwd én weer afgebouwd. Dit gebrek aan continuïteit ondermijnt de stabiliteit en continuïteit van de uitvoering. Terwijl nieuw beleid en financiële impulsen elkaar blijven opvolgen, blijft de uitvoeringskracht achter – en juist die structurele achterstand vormt het grootste risico voor het behalen van de wettelijke doelen voor en leefbaarheid van het landelijk gebied.

Daarom is het noodzakelijk om uitvoering centraal te zetten en te komen tot een stevige uitvoeringsaanpak. Voor de ontwikkeling daarvan zijn gesprekken gevoerd met uitvoeringsorganisaties (zoals Prolander, RVO en BoerenNatuur), bestuurders, maatschappelijke partijen, kennisinstellingen en vertegenwoordigers van decentrale overheden. Zij zijn gevraagd welke knelpunten zij ervaren in de uitvoeringspraktijk van het landelijk gebied. Hun inzichten bevestigen de hierboven geschetste analyse en verzekeren ons dat de decentrale overheden de uitvoering in het landelijk gebied fors kunnen opschalen als er een antwoord komt op de knelpunten. Tijdens een bestuurlijk webinar van de decentrale overheden werden deze knelpunten eveneens herkend.

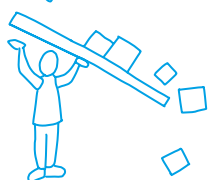
Deze knelpunten zijn:

- Meer gezamenlijke slagkracht nodig van uitvoerende organisaties (capaciteit en organiserend vermogen);
- In gebiedsprocessen beter toegang tot specifieke (gebieds)kennis en expertise;
- Het beschikbare instrumentarium meer en effectiever benutten;
- Beleid beter op elkaar afstemmen (versnippering en stapeling);
- Financiële middelen meer toereikend en flexibeler inzetbaar maken;
- Betrokken overheden en maatschappelijke partijen ervaren terughoudendheid om stappen te zetten en bestuurlijke keuzes te maken.

Op basis van de oogst van de gesprekken en de urgentie die de decentrale overheden zien, concluderen zij dat de **uitvoering centraal** gezet moet worden; daarom deze gezamenlijke uitvoeringsaanpak.

Knelpunten uitvoeringspraktijk

Gebundelde
Slagkracht

(toegang tot) specifieke
Kennis en expertise

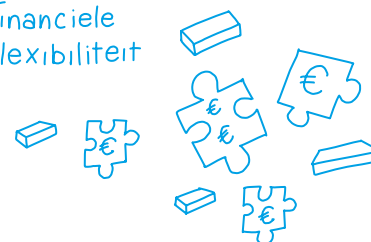
Effectieve
instrumentinzet

Afgestemd beleid

Financiële
flexibiliteit

Terughoudendheid

Uitvoering centraal: een uitvoeringsaanpak van de decentrale overheden

Kern van de uitvoeringsaanpak is dat de decentrale overheden de uitvoering centraal zetten door de samenwerking in de gebieden aanzienlijk te versterken. De opgaven die de overheden in het landelijk gebied hebben, gaan we gebiedsgericht gezamenlijk uitwerken. Daarbij willen we ook nadrukkelijk oog hebben voor specifieke behoeften en noden vanuit het gebied zelf.

Het versterken van de uitvoeringsgerichte samenwerking in het landelijk gebied loopt langs twee sporen. **Eén spoor** bevat gerichte interventies voor het versterken van de uitvoering in het landelijk gebied die decentrale overheden onderling willen afspreken. Het **tweede spoor** is deze inzet te verbreden in een samenwerking met het Rijk en uitvoeringsorganisaties. De decentrale overheden kunnen het versterken van de uitvoering in het landelijk gebied niet alleen. Als één overheid heeft elk een rol.

De decentrale overheden zetten de uitvoering centraal door de gebiedsgerichte samenwerking aanzienlijk te versterken. Dat betekent dat de opgaven die de overheden in het landelijk gebied hebben gebiedsgericht en waar nodig gezamenlijk worden vertaald (scope/kader/focus), georganiseerd en gecombineerd met zoveel mogelijk draagvlak in het gebied. Het versterken van de gebiedsgerichte samenwerking noemen we **'interventies'**.

Beide sporen, de interventies en de inzet op uitbreiding van de samenwerking op deze uitvoeringsaanpak, zijn gericht op het 'hoe' en niet op het 'wat'. Voor het 'wat' (denk aan vaststelling doelen, normering, uitwerking van Natuurherstelverordening etc.) blijven de beleidsontwikkelingstrajecten verantwoordelijk. Het 'wat' is in vele gevallen wel randvoorwaardelijk voor de slagkracht van de uitvoering: zonder duidelijkheid blijft de uitvoering haperen.

De gebiedsgerichte interventies

De voorgestelde interventies die de decentrale overheden met elkaar in deze Uitvoeringsaanpak afspreken zijn de volgende:

- 1 Het uitwerken van **gebiedsarrangementen** voor het landelijk gebied;
- 2 Voor de korte termijn een interbestuurlijke, landelijke pool opzetten voor voor uitwisseling van **capaciteit, kennis en kunde**. Voor de langere termijn regionale uitvoeringsteams opzetten om capaciteit, kennis en kunde in gebieden beter te kunnen benutten en uit te wisselen;
- 3 Ontwikkelen van **opleidingen** om specifieke kennis en kunde van zowel gebieden als van gebiedsprocessen te vergroten en te versterken;
- 4 Een **financieel keuzemenu** uitwerken om de financieringsmogelijkheden van gebiedsarrangementen te vergroten, gebaseerd op een langjarige investeringslogica vanuit de overheden;
- 5 Een **samenwerkingsagenda** uitwerken op het gebied van ruimtelijke ordening en grondbeleid;
- 6 **Doorbraken forceren** van initiatieven en projecten die 'vastzitten' bijvoorbeeld vanwege onbedoelde gevolgen van wet- en regelgeving.

Hieronder lichten we de interventies toe. Elke interventie kent vervolgens een actie-agenda. Dat is de volgende fase van de aanpak.

1 Gebiedsarrangementen

Om de knelpunten van teveel gestapeld en versnipperd beleid, het niet spreken van één taal als één overheid en de bestuurlijke terughoudendheid om door te pakken te doorbreken stellen we een 'gebiedsarrangement' voor. Dat is een aanpak voor een bepaald gebied met een set afspraken van in elk geval van de drie decentrale overheden, maar liefst ook met het rijk en de belangrijke gebieds-partijen (terreinbeheerders, agrarische organisaties, bewonersverenigingen etc).

In deze arrangementen worden afspraken gemaakt over samenwerking, governance voor de te behalen doelen. Het betreft een op maat gemaakte, samenhangende aanpak van de overheden (als één overheid) voor de realisatie van een (zo integraal mogelijke) beleidsagenda voor het landelijk gebied.

De gebiedsarrangementen zijn voor de decentrale overheden een aanpak die inzetbaar is in alle gebieden waar dat nodig is. Dat betreffen vaak wat grotere gebiedsprocessen met meerdere opgaven en belangen. Daarin kunnen alle opgaven op het gebied van klimaat, natuur, stikstof en water samenkomen, inclusief het gewenste leefbaarheidsniveau. Voor de decentrale overheden is het van wezenlijk belang om de sociaal-economische (leefbaarheid) elementen mee te nemen in een gebiedsaanpak. Om dat niveau te bepalen kan gebruik gemaakt worden van de sociaal-economische analyses. In deze arrangementen worden de gebiedsdoelen complementair aan de wettelijke doelen.

Een gebiedsarrangement is zeker nodig als vooraf duidelijk is dat een integrale en interbestuurlijke afweging nodig is (spanningen tussen ruimteclaims, meer-domeinopgaven en regionale doorwerking). Elke partij (provincie, gemeente, waterschap) kan een gebiedsarrangement initiëren. In deze aanpak spreken we af per provincie in kaart te brengen in welke gebieden er reden is om het instrument gebiedsarrangement te overwegen/starten. Hierbij houden we rekening met de prioritering voor de uitvoering die het rijk hanteert. De provincie neemt hierin de lead. De provincie brengt de gebieden in kaart in overleg met waterschappen en gemeenten en sluit daarbij zoveel mogelijk aan bij bestaande structuren/processen.

Vormen van gebiedsarrangementen

Er is niet sprake van één gouden aanpak of één handboek voor een gebiedsarrangement. Uit de uitvoeringspraktijk is gebleken dat er in gebieden verschillende vormen van gebiedsarrangementen werken of in het verleden gewerkt hebben. In de kern zien we arrangementen waarin sprake is of was van een stevige besturing/governance (zoals bij een bestuurscommissie). Bestuurscommissies werk(t)en vaak in een geografisch gebied met een specifieke politiek-bestuurlijke opdracht en met een uitvoeringsorganisatie. De aanpak Veluwe is ook op die leest gestoeld. Van belang is dat deze aanpak ook de toegang krijgt tot een gebiedsportemonnee of gebiedsfonds (zie interventie 4).

Daarnaast zijn er ook vormen die met een 'lichtere' governance en uitvoeringsorganisatie uit kunnen. Denk daarbij aan de vormen van uitvoeringscontracten via bijvoorbeeld 'gebiedsenveloppen' of gezamenlijke uitvoeringsprogramma's.

De bedoeling van de uitvoeringsaanpak is om als inspiratiebron 'drie prototypen' uit te werken hoe gebiedsarrangementen en haar governance eruit kunnen zien. Niet als opdracht van 'bovenaf' maar als hulpmiddel om het wiel niet zelf te hoeven uit te vinden. Daarnaast kan het ook helpen voor het gesprek over het versterken van de onderlinge samenwerking in het landelijk gebied. Streven is deze uitwerking eind van de zomer 2026 gereed te hebben zodat er vanaf de herfst 2026 mee gewerkt kan gaan worden. Dit past bij de snelheid van het nieuwe kabinet om ook door te pakken met gebiedsgerichte aanpak.

GBIEDSARRANGEMENTEN

De decentrale overheden spreken het volgende af:

- 1 Onder regie van de provincies maken decentrale overheden gebiedsarrangementen om een gebiedsbijdrage te leveren aan de wettelijke doelen op het gebied van klimaat, natuur/stikstof en water;
- 2 Daarbij waarborgen we een basisniveau van leefbaarheid;
- 3 Is de gebiedsanalyse (vanuit cultuurhistorisch oogpunt en vanuit gebiedskenmerken) de basis. Onderdeel van de analyse van de gebiedskenmerken is in ieder geval de Water- en bodemanalyse;
- 4 Binnen zes maanden werken de overheden, onder leiding van de koepels, drie 'hoofdvormen' van een gebiedsarrangement uit als inspiratiebron en als middel om de gebiedsgerichte samenwerking onderling te versterken;
- 5 In de arrangementen maken overheden in ieder geval afspraken over:
 - a. De betrokkenheid van gebiedspartners bij de arrangementen;
 - b. Adequate, toereikende financiering en wie welke bijdrage levert;
 - c. De inzet van instrumenten, taken en bevoegdheden;
 - d. De wijze van het sturen op het nakomen van de afspraken tussen overheden (en/of maatschappelijke partijen).

2 Capaciteit, kennis en kunde (pool en regionale uitvoeringsteams)

De uitvoeringspraktijk laat zien dat er beperkte slagkracht is. Capaciteit en het organiserend vermogen staan al jaren onder druk. De schaarste op de arbeidsmarkt aan onder andere projectmanagers, gebiedsregisseurs, inhoudelijke experts als ecologen en hydrologen, vergunningverleners en projectcontrollers in combinatie met de complexe dossiers in het landelijk gebied leiden in de praktijk tot grote uitdagingen. Een bijkomend nadeel is dat iedereen in dezelfde vijver vist, er onderlinge concurrentie ontstaat door beter geboden voorwaarden en men goede mensen "vasthoudt". Krapte op de arbeidsmarkt ontstaat eveneens doordat veel mensen met kwaliteiten voor de uitvoering in de beleidswereld zijn gaan werken. Werken in de "beleidswereld" wordt hoger gewaardeerd dan werken in "de uitvoering". Dit vraagt om een gamechanger voor de komende 15 à 20 jaar.

De decentrale overheden willen werk maken om de capaciteit, kennis en kunde van hun organisaties te versterken. Daarvoor zijn twee interventies van belang. Enerzijds een landelijke, interbestuurlijke pool voor specifieke kennisvragen en capaciteitsbehoefte, met name voor de korte termijn. Voor de langere termijn is de inzet van regionale uitvoeringsteams gekoppeld aan het werken met gebiedsarrangementen van belang. Door de krapte op de arbeidsmarkt vraagt het werken met pools op de korte termijn om het "lenen" van elkaars krachten en expertise, voor de lange termijn kunnen gebieden hopelijk gebruik maken van een ruimere beschikbaarheid aan regionale menskracht (zie ook interventie 3).

Kennis & Capaciteit pool

Niet concurreren maar kennis delen

Interbestuurlijke Pool

De interbestuurlijke pool

De interbestuurlijke pool biedt een plek waar specifieke kennisvragen en aanbiedingen bij elkaar komen. Een soort marktplaats voor het 'matchen' van kennisvragen en kennisaanbod. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan specifieke kennis rondom gewasbeschermingsmiddelen die alle overheden op een bepaald moment nodig hebben. Maar ook aan zaken als expertise op het gebied ecologie, hydrologie, communicatie en juridische zaken. Ervaringen bij de RES-en waar eveneens met dergelijke pools is gewerkt kunnen hierbij benut worden.

Regionale uitvoeringsteams

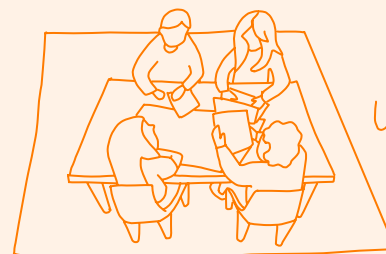
Decentrale overheden gaan voor het einde van de zomer van 2026 uitwerken hoe het idee van regionale uitvoeringsteams praktisch vormgegeven kan worden. Het idee van een regionaal uitvoeringsteam koppelen de decentrale overheden aan de interventie van gebiedsarrangementen. En vraagt ook om inzet in de interventie van investeren in kennis en kunde. Om een gebiedsarrangement effectief uit te voeren is het nodig om als overheden een zogenaamde 'tussen-ruimte' te creëren, waar overheden gelijkwaardig aan tafel zitten. Daarin is de samenwerking onderling verstevigd, is het makkelijker om kennis, kunde en capaciteit met elkaar te delen en ter beschikking te krijgen voor de gebieds-ontwikkeling. Het voorkomt ook dat veel tijd en capaciteit verloren gaat met reageren op elkaars plannen en langs elkaar heen werken, doordat van meet af aan gezamenlijk wordt opgetrokken. Daarbij is er ook meerwaarde voor betrokken inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners als de overheden gezamenlijk optrekken en met één mond spreken. Dit team kan op allerlei manieren neergezet worden. Bij één van de overheden of partners in een bepaald gebied of zelfstandiger.

Voor het uitwerken van het idee rondom de regionale uitvoeringsteams betrekken we ervaren organisaties als Prolander (de uitvoeringsorganisatie van de provincies Groningen en Drenthe) en de RijksUitvoeringsOrganisaties (RUO's). En betrekken de aanpakken die nu ontwikkeld worden in de Veluwe en de Peel en de aanpakken die in Novex-gebieden gelanceerd zijn.

CAPACITEIT, KENNIS EN KUNDE

De decentrale overheden spreken het volgende af:

- 1 Er wordt een pool opgericht om de expertise van decentrale overheden te verbeteren, beter uit te wisselen en de capaciteit gezamenlijk slimmer te verdelen over specifieke uitvoeringsvraagstukken;
- 2 Het schaalniveau van de pool af te stemmen op de meest effectieve en draagkrachtige samenwerkingsconstructie (op regioniveau of provinciaal niveau);
- 3 Het verkennen op welke wijze het idee van regionale uitvoeringsteams een vervolg gegeven kan worden;
- 4 Deze verkenning op te leveren aan het einde van het 3e kwartaal 2026 voor de koepels van de decentrale overheden;
- 5 In deze verkenning werken we de denkrichting uit om vraag en aanbod naar uitvoeringskracht per regio in beeld te brengen en voorstellen te doen om deze meer naar elkaar toe te brengen of het vergroten van het aanbod. Daarbij sluiten we aan op elkaars taken en bevoegdheden;
- 6 Bij de verkenning brengen we in beeld welke kosten te verwachten zijn en hoe de dekking van de kosten kan en/of moet geregeld worden als ook het beantwoorden van de vragen hoe het eigenaarschap geregeld is van die teams, wie kan en/of moet deelnemen, governance en taken.
- 7 Dat decentrale overheden de intentie hebben dat de rijksoverheid – bij nationale belangen – participeert binnen de regionale teams.

Uitvoerings teams

3 Kennislandschap ontsluiten en optimaliseren

Naast versterken en vergroten van de capaciteit vragen de ontwikkelingen in het landelijk gebied om kennis. Er is veel kennis beschikbaar maar bij een te kleine groep mensen. Kennisinstellingen publiceren veel over allerlei onderwerpen in het landelijk gebied. Door de grote politieke aandacht voor het landelijk gebied publiceren partijen als PlanBureau voor de Leefomgeving en Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur ook waardevolle inzichten die helpen bij gebiedsontwikkelingen. Daarnaast zijn allerlei relevante kennisopleidingen voorhanden en kennen veel programma's ook specifieke leertrajecten (denk daarbij aan de lerende evaluatie rondom programma natuur). Voor de gebiedsarrangementen is het een toevoegde waarde als de koepels het kennislandschap in kaart brengen. Daarmee kunnen zij specifieke kennis ontsluiten voor specifieke gebiedsprocessen.

Daarnaast zijn er ook belangrijke hiaten in het kennislandschap. De vraag naar specifieke kennis vanuit verschillende overheden en andere organisaties neemt toe. Als ook op het gebied van kennis van het gebied maar ook kennis van hoe je een gebiedsproces organiseert. Dat vraagt om specifieke kennis en kunde hoe om te gaan met de cultuurhistorische DNA van het gebied en de mensen en hoe je deze kennis dan kan toepassen in het effectiever maken van het gebiedsarrangement en -aanpak. Dit vraagt om expertise van ecologie, landbouw, omgevingsmanagement, gebiedskennis, sociaal-historische kennis of het watersysteem. Daarom zijn voorstellen nodig om deze hiaten in beeld te brengen en hoe hier opleidingen mee te voeden of te starten, denk aan een 'gebiedsacademie' of 'kennisbroedplaats'.

KENNIS OPTIMALISEREN

De decentrale overheden spreken het volgende af:

- 1 De vele broedplaatsen van kennis over gebiedsontwikkeling in het landelijk gebied meer met elkaar te verbinden en toegankelijk te maken voor de gebieden.
- 2 Verkennen in hoeverre een gebiedsacademie als leergang en/of 'kennisbroedplaats' kan helpen bij het effectiever maken van een gebiedsarrangement.

4 Financiën flexibeler inzetten

Gebiedsarrangementen (maar ook de uitvoeringspraktijk in het algemeen) hebben een financieel systeem nodig die beter kan inspelen op de gebiedsprocessen. Decentrale overheden willen een solide meerjarige flexibele financiële basis onder de uitvoeringsplannen kunnen leggen voor de gebieden. Daarbij streven zij, met de studiegroep interbestuurlijke verhoudingen, naar rust in de financiële verhoudingen 'omdat anders de discussie tussen Rijk en medeoverheden alleen over financiën blijft gaan'.

Op dit moment blijkt uit de uitvoeringspraktijk dat de financiële (on)mogelijkheden beperkend zijn en de uitvoering hinderen in de gebieden. Tot op heden zijn er veel specifieke uitkeringen gedaan vanuit het Rijk maar deze financiële puzzelstukken sluiten niet altijd aan bij het gebiedspecifieke puzzelstuk. Daarom is een zo breed mogelijk palet aan financieringsmogelijkheden wenselijk: het financiële keuzemenu. In het ene gebied is een specifieke uitkering een passend financieel instrument, terwijl in een ander gebied een gebiedsfonds of gebiedsportemonnee essentieel is.

Daarom willen decentrale overheden dit financieel keuzemenu gaan uitwerken. Dit betekent dat er in de uitvoeringspraktijk verschillende keuzen mogelijk zijn om een gebiedsarrangement te financieren (uiteraard met verantwoording en monitoring). Dit geeft gebieden met een sterke onderlinge samenwerking gelegenheid om via een gebiedsfonds te werken. Andere gebieden met minder sterke onderlinge verhoudingen houden de mogelijkheid om via een specifieke uitkering financiering voor een bepaald doel te krijgen. Een belangrijk aandachtspunt betreft ook de verantwoordingslast die financiering met zich meebrengt. Deze staat niet meer in verhouding tot de financiële omvang en kost meer capaciteit dan nodig.

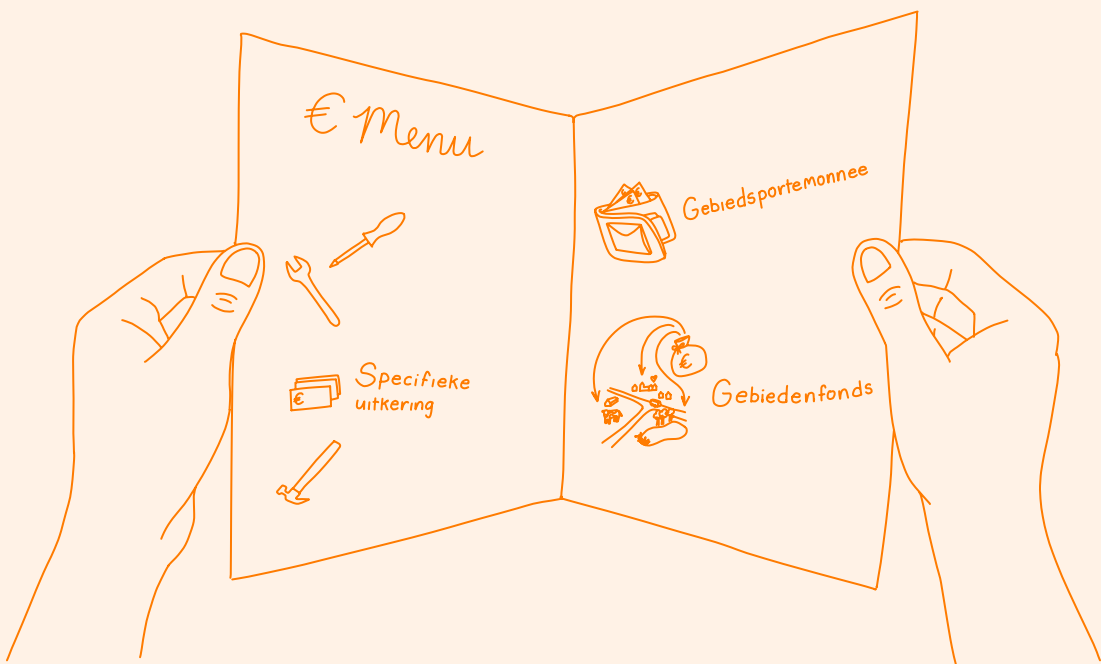
De decentrale overheden gaan dit keuzemenu uitwerken en voorleggen aan het Rijk (zie spoor 2).

1 Studiegroep interbestuurlijke verhoudingen, 'samen bouwen aan resultaten', 2025. (blz. 17)

FLEXIBELE FINANCIEN

Daarom spreken de decentrale overheden het volgende af:

- 1 Binnen drie maanden na aanbidding van deze aanpak werken de decentrale overheden een financieel keuzemenu uit. De koepels nemen hier het voortouw in;
- 2 Onderdeel van het keuzemenu is in ieder geval een gebiedsfonds voor gebiedsplannen, een voorstel voor een 'template' wordt binnen drie maanden, na de aanbidding van deze aanpak, uitgewerkt;
- 3 Per provincie gaan de decentrale overheden samen hun financiële regelingen voor het landelijk gebied doorlichten om knelpunten en daarvoor oplossingen te realiseren.

5 Intensiever samenwerken op het gebied van ruimtelijke ordening en grondbeleid

Alle overheden hebben taken op het gebied van de ruimtelijke ordening. Ook binnen deze taak is er sprake van te veel gestapeld beleid en te veel versnipperd beleid. Tegelijkertijd wordt ook steeds duidelijker dat de parallelle ontwikkeling van beleid over ruimtelijke ordening binnen de verschillende lagen van het 'huis van Thorbecke' niet productief is en de uitvoeringspraktijk niet helpt. De instructieregels die een rijksoverheid geeft op een onderwerp als zonering rondom Natura 2000 gebieden is van invloed op de regels die een provincie wil stellen in haar Ruimtelijke Verordening. Het meer afstemmen op elkaars beleid zou daarvoor een oplossing kunnen zijn.

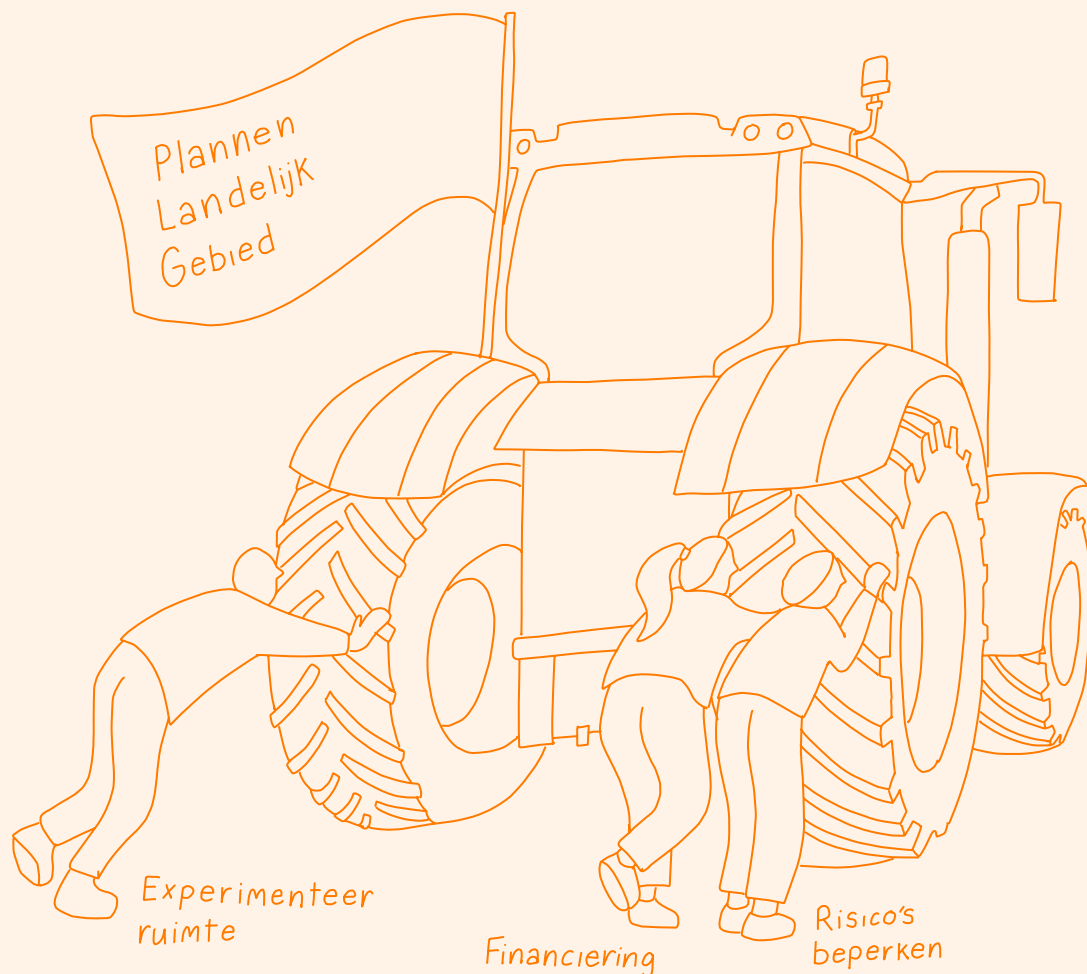
Naast de ruimtelijke ordening is het ook nodig om op het gebied van grond samen te werken ten behoeve van de uitvoering. Het grondbeleid en de grondstrategie moeten slimmer op elkaar afgestemd worden zodat het in ieder geval geen concurrentie vormt op de grondmarkt. Gedacht wordt aan bijvoorbeeld het opzetten van een innovatiewerkplaats (tussenruimte) voor gebiedsgericht grondinstrumentarium. Daarnaast kunnen overheden elkaar meer ondersteunen met de inzet van specifieke inzet van grondinstrumentarium.

INTENSIEVER SAMENWERKEN

Daarom spreken de decentrale overheden het volgende af:

- 1 Er wordt per gebiedsarrangement afgestemd hoe er via het ruimtelijk beleid gestuurd wordt op het behalen van wettelijke doelen op gebied van klimaat, natuur, stikstof en water omdat dit veelal communicerende vaten zijn;
- 2 Daarbij spreken overheden de onderlinge invulling van hun rol in de omgevingswet af;
- 3 Eventuele schadelijke effecten van beleidsvoornemens voor elkaar worden in beeld gebracht en wordt afgesproken hoe deze eventuele schade gecompenseerd wordt;
- 4 De koepels werken voorstellen uit om grondinstrumentarium meer in te kunnen zetten ten behoeve van actief grondbeleid.

6 Doorbraken forceren

Als overheden zijn we in sommige provincies bezig om provinciale plannen voor het landelijk gebied vast te stellen. Regio's maken plannen om bijvoorbeeld de stikstofdoelen gezamenlijk te behalen. Voorbeeld daarvan is de regio Foodvalley die een uitvoeringsplan gepresenteerd heeft als invulling van en bijdrage aan het ministerieel startpakket voor stikstof vanuit de regio. Deze initiatieven hebben soms een laatste zetje nodig.

Wat nodig is kan verschillen: soms door risico's af te dekken, soms door experimenteer ruimte te bieden of soms door het financieren van plannen die de financiële draagkracht van de samenwerkingspartners te boven gaat. Soms door een uitzondering op regelgeving te organiseren of soms door het financieren van plannen die de financiële draagkracht van de samenwerkingspartners te boven gaat. Stagnatie komt ook voor bij de talrijke regionale gebiedsaanpakken, die minder in de spotlights staan. Vanuit de gedachte 'elke regio telt' is het ook voor deze gebieden nodig om de vaart erin te houden.

DOORBRAKEN FORCEREN

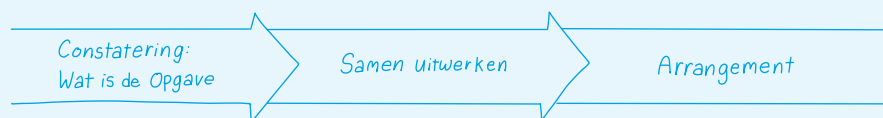
Daarom spreken de decentrale overheden het volgende af:

- 1 De koepels inventariseren gebiedsinitiatieven die een 'zetje nodig hebben' op het gebied van regelgeving, kennis, financiering of andere hulpbronnen;
- 2 De decentrale overheden beoordelen welke initiatieven zij zelf kunnen oplossen of die ze niet willen oplossen;
- 3 De gebiedsinitiatieven die dan overblijven agenderen we bij het rijk met een specifieke hulpvraag.

Naar een gezamenlijke aanpak met het Rijk en uitvoeringspartners

De decentrale overheden kunnen niet alleen de kar trekken om de opgaven in het landelijk gebied aan te pakken. Daarvoor is het ook nodig dat het Rijk zijn rol pakt en de decentrale overheden ondersteunt in de uitoefening van hun taken. Maar ook vice versa: dat decentrale overheden het Rijk uitnodigt aan de tafel van gebiedsarrangementen. Om bovenstaande interventies succesvol uit te werken programmeren wij deze waar nodig samen met het Rijk en andere uitvoeringspartners. Via een implementatieprogramma geven we de interventies gezamenlijk vorm, ieder binnen zijn eigen rol en verantwoordelijkheden.

De Raad voor Openbaar Bestuur constateert in haar advies over interbestuurlijke samenwerking dat het gebrek aan het expliciteren van wederzijdse verwachtingen (op het terrein van onder meer (financiële) inzet, ambitie, commitment, rollen en uitvoering bij aanvang van een samenwerking) een rol speelt in de haperende, onderlinge verhoudingen. Dat willen we aanpakken door het maken van wederkerige bestuurlijke afspraken over de uitvoering.

De bestuurlijke afspraken moeten ervoor zorgen dat we als overheid koersvast worden waardoor bestuurlijke rust komt wat weer vertrouwen op kan wekken. We willen en moeten ook als één overheid optrekken.

De studiegroep interbestuurlijke verhoudingen adviseert om de financieel bestuurlijke spelregels met elkaar te versimpelen en waar nodig te versoepelen. De decentrale overheden willen daarvoor met het Rijk kijken naar andere financiële constructies passend bij het vraagstuk en het gebiedsproces. Zo hopen decentrale overheden ook met het Rijk gebiedsspecifiek keuzes te kunnen maken voor verschillende typen instrumenten. Met de mogelijkheid dat het Rijk kan participeren in een specifiek gebiedsfonds.

Decentrale overheden zien de noodzaak om met elkaar en het Rijk de Ruimtelijke Ordening en het grondbeleid beter met elkaar af te stemmen. Denk aan het ontwerp Nota Ruimte waarin allerlei open einden nog benoemd zijn die relevant zijn voor de beoogde gebiedsarrangementen in het landelijk gebied.

Zo komen we tot een gezamenlijke aanpak als partners in de uitvoering.

